

MUNKAJOG

hvgorac

2019. I.

ÉRTEKEZÉSEK

Dr. Kártyás Gábor:
A MUNKAJOG MINT VERSENYTÉNYEZŐ
– AZ ALKALMAZANDÓ MUNKAJOG
MEGHATÁROZÁSA NEMZETKÖZI
TÉNYÁLLÁSOKNÁL, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KIKÜLDETÉSEKRE

Dr. Pál Lajos:
A MUNKA ÉRTÉKE,
AVAGY A SZŐLŐMUNKÁS EGY DÉNÁRJA

Dr. Bagdi Katalin:
MUNKAVÁLLALÓI PARTICIPÁCIÓ,
AVAGY A DEMOKRÁCIA MEGJELENÉSE
A MUNKAHELYEN

A MUNKA VILÁGA

Dr. Lőrincz György:
KÉTSZERES JÁRULÉKLEVONÁS AZ ELMARADT
JÖVEDELEMBŐL?

Dr. Ferencz Jácint – Dr. Trenyisán Máté –
Dr. Wellmann Barna Bence:
A MUNKABESZÜNTETÉS SPECIÁLIS TÍPUSAI
A MAGYAR MUNKAJOGBAN
– A SZOLIDARITÁSI SZTRÁJK ÉS
AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJK

Dr. Zaccaria Márton Leó:
RECENZÍÓ TERCSÁK TAMÁS „A JOGGAL VALÓ
VISSZAÉLÉS – A JOGGAL VALÓ VISSZAÉLÉS
ELMÉLETE, BÍRÓI GYAKORLATA ÉS
MUNKAJOGI JELENTŐSÉGE” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLAT

Dr. Balogh Áron Péter:
A KOLLEKTÍV SZERZŐDÉS MÓDOSÍTÁSA
SZERZŐDÉSKÖTÉSI KÉPESSÉG HIÁNYÁBAN

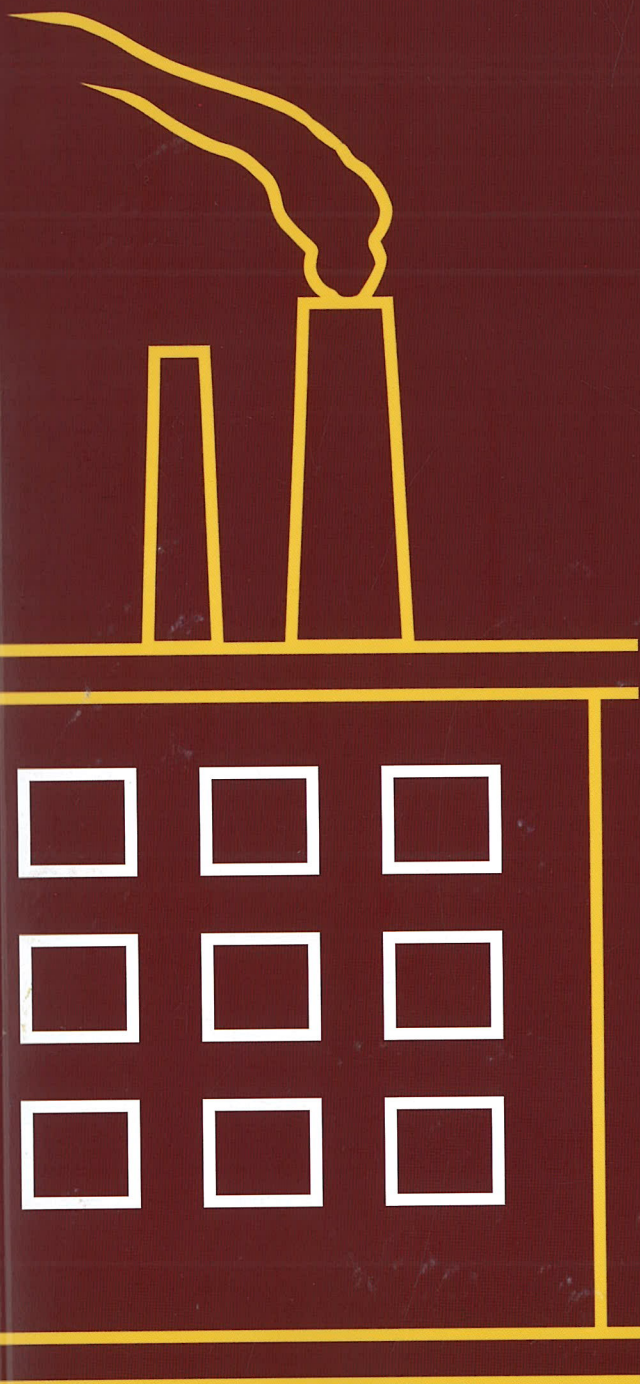
Dr. Sipka Péter – Dr. Zaccaria Márton Leó:
MUNKAHELYI VALLÁSSEMLEGESSÉG KONTRA
MUNKAVÁLLALÓI MEGGYŐZŐDÉS – VALLÁSON
ALAPULÓ FOGLALKOZÁSI DISZKRIMINÁCIÓ
AZ EUB KÉT ÍTÉLETÉBEN

A KÚRIA JOGGYAKORLATÁBÓL

JOGMAGYARÁZAT

Dr. Bérces Kamilla:
MUNKAJOGI VÁLTOZÁSOK
A 2019-ES ÉV ELEJÉN

JOGÉLET

ÉRTEKEZÉSEK

- Dr. Kártyás Gábor: A munkajog mint versenytényező – az alkalmazandó munkajog meghatározása nemzetközi tényállásoknál, különös tekintettel a kiküldetésekre 1
- Dr. Pál Lajos: A munka értéke, avagy a szőlőmunkás egy dénárja 11
- Dr. Bagdi Katalin: Munkavállalói participáció, avagy a demokrácia megjelenése a munkahelyen 22

A MUNKA VILÁGA

- Dr. Lőrincz György: Kétszeres járuléklevonás az elmaradt jövedelemből? 31
- Dr. Ferencz Jácint – Dr. Trenyisán Máté – Dr. Wellmann Barna Bence:
A munkabeszüntetés speciális típusai a magyar munkajogban
– a szolidaritási sztrájk és az általános sztrájk 34
- Dr. Zaccaria Márton Leó: Recenzió Tercsák Tamás „A joggal való visszaélés
– A joggal való visszaélés elmélete, bírói gyakorlata
és munkajogi jelentősége” című könyvéről 43

ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLAT

- Dr. Balogh Áron Péter: A kollektív szerződés módosítása szerződéskötési
képesség hiányában 50
- Dr. Sipka Péter – Dr. Zaccaria Márton Leó: Munkahelyi vallássemlegesség
kontra munkavállalói meggyőződés – valláson alapuló foglalkozási
diszkrimináció az EUB két ítéletében 57
- A Kúria joggyakorlatából 64

JOGMAGYARÁZAT

- Dr. Bérces Kamilla: Munkajogi változások a 2019-es év elején 66

JOGÉLET

- Dr. Szabó Imre Szilárd: Szakszervezetek és a „túlóratörvény”
Avagy hol vannak „a szakszervezetek”? 70
- Új munkavédelmi és munkaügyi ellenőrzési szabályok 2019-től 74
- Magyar Munkajogi Társaság 75

FŐSZERKESZTŐ:

Petrovics Zoltán

A SZERKESZTŐ-
BIZOTTSÁG
TAGJAI:

Berke Gyula
Dudás Katalin
Fodor T. Gábor
Gellérné Lukács Éva
Gyulavári Tamás
Horváth István
Kun Attila
Lőrincz György
Pál Lajos

A FOLYÓIRAT
TANÁCSADÓ
TESTÜLETÉNEK
TAGJAI:

Berey Edit
Cséffán József
Dávid Ferenc
Doszpolyné Mészáros Melinda
Ferencz Jácint
Hajdú József
Jakab Nóra
Kardkovács Kolos
Kiss György
Knab Erzsébet
Kordás László
Lehoczkyné Kollonay Csilla
Nádas György
Palkovics Imre
Prugberger Tamás
Rolek Ferenc
Tálné Molnár Erika

IMPRESSZUM

MUNKAJOG

III. évfolyam, 1. szám,
2019. március
ISSN 2560-1687

KIADJA:

a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

A KIADÓ JOGI SZERKESZTŐJE: Gábor Zsolt

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Tel.: 340-2304, 340-2305, Fax: 349-7600
E-mail: kozpont@hvgorac.hu

FELELŐS KIADÓ: Frank Ádám, a Kiadó ügyvezetője

NYOMDAI KIVITELEZÉS: Multiszolg Bt.

ÉVES ELŐFIZETÉSI DÍJ A 2019. ÉVRE:

– 4 nyomtatott lapszám + online: 20 000 Ft
– 4 nyomtatott lapszám: 18 000 Ft
– Online: 18 000 Ft

Online előfizetéssel 1 évig hozzáfér a folyóirathoz a munkajogilap.hu oldalon, az aktuális évfolyamon kívül az archivált lapszámokat is elérni. Amennyiben csoportos online hozzáférést szeretne rendelni, kérjük, írjon a kozpont@hvgorac.hu címre!

RECENZÍÓ TERCSÁK TAMÁS „A JOGGAL VALÓ VISSZAÉLÉS – A JOGGAL VALÓ VISSZAÉLÉS ELMÉLETE, BÍRÓI GYAKORLATA ÉS MUNKAJOGI JELENTŐSÉGE” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL¹

Jelen recenzió a joggal való visszaélés jogelvét átfogóan feldolgozó monográfia ismertetésére épül. Tercsák Tamás, a monográfia szerzője a kijelölt témát magánjogi, konkrétan nagyobb részben polgári jogi, kisebb részben pedig munkajogi szempontból dolgozza fel elméleti, szabályozási és gyakorlati szempontból egyaránt. Az ismertetés kitér a mű mondanivalójára, szerkezetére, szakirodalmi bázisára és a feldolgozás módszertanára is. A bemutatás során néhány olyan munkajogi kérdés, amelyek megítélése ellentmondásos a joggal való visszaélés tilalmával összefüggésben, külön elemzés tárgyát képezi a bemutatott monográfia egyes részeihez kapcsolódóan.

1. Bevezető gondolatok
2. Általános bemutatás és a témaválasztás értékelése
3. Dogmatikai letisztultság és jogértelmezési koherencia
4. Záró gondolatok

1. BEVEZETŐ GONDOLATOK

Nincs könnyű helyzetben egy tudományos mű recenzense olyankor, amikor egy, a címben jelölthöz hasonló mélységű, komplexitású és terjedelmű művet kell bemutatnia, különösen akkor, ha a mű felépítése és széles látóköre mellett a téma összetettsége is előtérbe kerül. Márpedig a Tercsák Tamás (ügyvéd, PhD) által feldolgozott témakörre valamennyi fenti jellemző illik álláspontom szerint, ugyanis a joggal való visszaélés, illetőleg annak alapvető szintű tilalma talán kétszer, háromszor ilyen hosszú feldolgozást is megérne extenzív elméleti, dogmatikai és bírói gyakorlata okán. Ugyanakkor a téma hálás is, hiszen annak kvázi feldolgozatlansága², illetve vitatott volta olyan új, eredeti következtetések levonását teszi lehetővé a szerző számára, amelyek megérdemlik, hogy

egy önálló tudományos műben, több száz oldalon keresztül foglalkozzunk vele.

Szintén a téma relevanciáját bizonyítja, hogy egy olyan tradicionális (magán)jogi alapelvről van szó³, amely megfelelő mennyiségű és minőségű hazai és külföldi szakanyaggal bír – a magyar monografikus feldolgozás hiánya ellenére⁴ –, de mivel különböző korszakok, különböző jogtörténeti stációk és eltérő nemzeti szabályok (is) a feldolgozás tárgyát képezik, ezért elkerülhetetlen, hogy az ilyen feldolgozásra vállalkozó szerző a jogtudományi komparatiztika metodikáját is alkalmazva közelítsen a témához.⁵ A téma sajátosságai erre tekintettel olyan új tudományos, egyben a gyakorlat számára hasznosítható eredményekre vezethetnek, amelyek egyedülállóak, de nem előzmény nélküliek⁶, viszont az egybeszerkesztett monográfia segítségével jól kivehetően kikristályosodott gondolatokat tartalmaz mind történeti, mind elméleti, mind dogmatikai, mind pedig a jelenkorban irányadó joggyakorlati nézőpontból.

Bár egy recenzióban nem ajánlatos már a bemutatás elején összegző értékelést megfogalmazni, mégis előre kell mennem annyiban, hogy megállapítsam, a szerző a fent említett, összetett feladatoknak magas színvonalon, sajátos, egyedi és ambiciózus módon tett eleget. Nézetem szerint ugyanis a téma nehézsége és fontossága katalizátorként hatott a feldol-

A téma sajátosságai erre tekintettel olyan új tudományos, egyben a gyakorlat számára hasznosítható eredményekre vezethetnek, amelyek egyedülállóak, ...

¹ A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² Legalábbis a tárgyalat műhöz hasonló, monografikus szinten a rendszerváltás utáni, modern (késő huszadik és huszonegyedik századi) magyar jogtudományban. Korábban született ilyen feldolgozás, ld. SÁRÁNDI Imre: *Visszaélés a joggal*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965.

³ GYULAVÁRI Tamás: Általános rendelkezések. In GYULAVÁRI Tamás (szerk.): *Munkajog*. ELTE Eötvös, Budapest, 2016. 76–78. o.

⁴ E hiányt csupán napjaink jogirodalmában tapasztalhatjuk, ld. SÁRÁNDI: i. m.

⁵ Ennek jelentőségéről ld. részletesen: Vernon Valentine PALMER: From Lerotholi to Lando: Some Examples of Comparative Law Methodology. *Global Jurist Frontiers*, 2004. 1. szám, 1–6. o.

⁶ TERCSÁK Tamás: *A joggal való visszaélés*. Egyetemi doktori (PhD) értekezés, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, a sikeres védés éve: 2002.

gozásra, vagyis a szerző nem elveszett a kifejezetten szerteágazó témában, hanem épp ellenkezőleg, abban transzparens és kellően megalapozott rendszert teremtett. A következőkben a tartalmi és a formai kérdések részletes vizsgálatával igyekszem alátámasztani ezen állítástomat.

2. ÁLTALÁNOS BEMUTATÁS ÉS A TÉMAVÁLASZTÁS ÉRTÉKELÉSE

Tercsák Tamás könyve a HVG-ORAC Kiadónál jelent meg 2018 novemberében. A könyv kiállításában és tartalmában is belesimul a kiadó elmúlt években létrehozott, a munkajog tudományához – illetve részben általában a jogtudományhoz – köthető könyvek sorába, és persze témája is széles körű érdeklődésre tart számot. A mű 549 oldal hosszú, ajánlóját Vékás Lajos akadémikus írta. A könyv műfaja monográfia, bár ezen a ponton szükséges megjegyezni, hogy a könyv talán inkább „monografikus igényű áttekintő, összegző” feldolgozásként írható le, ugyanis annak egyes részei, bár tartalmilag organikusan kapcsolódnak egymáshoz, mégis elkülönülnek bizonyos szempontból. A szerző előszavában ugyanis maga tesz említést a mű hárompilléres szerkezetéről (2000-es évek elejéig, illetve onnantól napjainkig terjedő polgári jogi elméleti és gyakorlati kutatás, illetőleg az elv munkajogi jelentőségnek vizsgálata), illetve arról, hogy az első rész egy korábbi munkáján, egyetemi doktori (PhD) értekezésén alapul.⁷ Bár ez a tripartit felosztás nem töri meg a feldolgozás ívét, mégis érdemes jelezni, hogy a mű a joggal való visszaélés általános magánjogi aspektusairól szól, és a szerző ennek megfelelően rendeli alá eme fő témakörnek az egyes fejezeteket, alfejezeteket.

A könyv a szerző előszavával kezdődik, amelyben felvázolja kutatómunkájának csomópontjait, illetőleg – a köszönetnyilvánítás mellett – iránytűt ad az érdeklődő kezébe a mű olvasásához. Bár valóban összetett és terjedelmes Tercsák munkája, a szöveg kellően olvasható és jól szerkesztett ahhoz, hogy az olvasó ne gyakran vesszen el benne. Hozzáteszem, még ha el is tévedünk alkalomadtán, az nem a szerző, hanem a téma hibája, ugyanis a szerző hiába próbál meg egy egységes és egyértelmű struktúrát adni a műnek, ezt értelemszerűen megnehezíti a szerteágazó elméleti és gyakorlati ismeretanyag. Mindez persze természetesnek hat egy monografikus igényű kidolgozásnál, főleg, ha abban két jogágra is kiterjed a részletekbe menő elemzés egy egyszerre elméleti és gyakorlati kérdés vizsgálata során.⁸

Tercsák monográfiája három címből – A joggal való visszaélés, A joggal való visszaélés újabb bírói gyakorlatához, Joggal való visszaélés a munkajogban – áll, amelyek részekre, fejezetekre, alfejezetekre és pontokra tagolódnak. A szerző gyakran alkalmaz három-, illetve négyzintű tagolást, ami érthető és indokolt a téma kiterjedtségére tekintettel, de *eo ipso* a feldolgozás metodikája is indokolja ezt (értve ez alatt

a bírósági döntések vagy éppen a dogmatikai elemek logikus csoportosítását). Az első cím három részre tagolódik – Az alanyi jog, A joggal való visszaélés dogmatikája, A joggal való visszaélés magyar bírói gyakorlata –, és ez az egység tekinthető – elsősorban az I. és II. Rész – a mű elméleti és módszertani fundamentumának. A szerző maga is utal arra⁹, hogy a könyv egészében egy egységes, az első címmel – amelynek alapja tehát a szerző PhD-értekezése – megfelelően körülhatárolt és leírt sémát követve dolgozza fel a további kérdésköröket is, illetőleg jól kivehető azon szándék is, miszerint az alanyi jogi és dogmatikai részek úgy kerüljenek kidolgozásra, hogy azok az egész művet áthassák, mintegy stabil, időről időre visszaköszönő elméleti alapként. Ezt az is igazolja, hogy e két rész együttesen 258 oldalt tesz ki, azaz a teljes terjedelem felét, így érthető, hogy e kérdések különös hangsúlyt kapnak a későbbiekben is. Hozzá kell tenni, hogy e részek alapossága, színvonala és tudományos dogmatikussága egyaránt egyedülállóvá és magas színvonalúvá teszik a művet (nem kizárólag e részeket).

A mű áttekintő és részletes tartalomjegyzékkel is bír, illetőleg egy hétéldalás bevezetést is tartalmaz (amely nem jelenik meg az áttekintő tartalomjegyzékben, így az a 34. oldalon kezdődik). A tagolás jól áttekinthető, ahogyan fentebb említettem, indokoltan többszintű. A tartalomjegyzék önmagában is hűen mutatja azt, hogy a szerző milyen nagyságú témát dolgozott fel.

A bevezető körében már érintettem a témaválasztás pozitív kicsengését, de e helyütt szükséges arról részletesebben is szólni. Nem kérdéses ma már, hogy a joggal való visszaélés tilalma az egyik legfontosabb magánjogi alapelv, és bár beszélhetünk annak rendeltetésellenességet kizáró formájáról is¹⁰, a következtetés azonos: nincs olyan jogalany a magánjogi jogviszonyokban – talán azokon túl sem –, akit ne kötelezne bizonyos magatartásformára ezáltal a jogalkotó. Fontos, hogy a szerző szemléletmódját követve jelen értékelésben magam is „magánjogi” kategóriaként, egyfajta gyűjtőfogalomként használok e koncepciót, ugyanis a munkajog magánjogi jellege valóban egyre erősebb a mai magyar jogi gondolkodásban¹¹, ugyanakkor mivel a munkajog nem tisztán magánjog¹², ezért – ahogyan Tercsák is megteszi ezt – külön is meg kell említenem annak speciális összefüggéseit a joggal való visszaélés tilalmának centrális gondolatával. Ezen alapelv munkajogi sajátosságait több oldalról is meg lehet közelíteni¹³, hiszen akár a felmondások, akár egy másik alapelv, az egyenlő bánásmód követelménye¹⁴, akár annak elsősorban rendeltetészerű-jellege¹⁵ felől közelítünk, azt tapasztaljuk, hogy a tisztán magánjogi jelleg sokszor megnehezíti az elv alkalmazását és értelmezését. Pontosabban nem feltétlenül az elv magánjogi eredete és a szerző által kiemelkedően magas

⁹ Uo. 5–6. o.

¹⁰ Uo. 489. o.

¹¹ Ld. pl. Kiss György: A munkajog szabályozásának dilemmái. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017. 2. különszám, 271. o.

¹² Kiss György: *Munkajog*. Osiris, Budapest, 2005. 21–28. o.

¹³ Ezt a szerző meg is teszi, ld. TERCÁK: i. m. 2018. 489–517. o.

¹⁴ HALMOS Szilvia: Az „egyéb helyzet” alapján történő diszkrimináció a foglalkoztatásban – a magyar gyakorlat elemzése az elmélet, a nemzetközi jog és az alkotmánybírói gyakorlat tükrében. In ÁBRAHÁM Márta (szerk.): *Mailáth György Tudományos Pályázat – Díjazott dolgozatok*, OBH, Budapest, 2016. 615–619. o.

¹⁵ TERCÁK: i. m. 2018. 489. és 496–498. o.

⁷ TERCÁK: i. m. 2002.

⁸ Ld. a Tercsák által alkalmazott módszertant: TERCÁK Tamás: *A joggal való visszaélés – A joggal való visszaélés elmélete, bírói gyakorlata és munkajogi jelentősége*. HVG-ORAC, Budapest, 2018. 31–33. o.

színvonalon feldolgozott dogmatikai sajátosságai okozzák eme nehézséget, hanem sokkal inkább többretegű értelmezése, sajátosan munkajogi esetei¹⁶, illetve a munkaviszony alanyai között fennálló, státuszbeli alá-fölé rendeltség¹⁷, amiből lineárisan következik a munkáltatói visszaélések szinte természetesnek ható veszélye. Noha vannak példák a másik oldal ilyen módon megvalósítható jogsértéseire is, mégis úgy vélem, hogy a szabályozás maga is elsősorban a munkáltatói oldal magatartásának, mozgásterének egyfajta sajátos limitálását hangsúlyozza ebben az elvben. Ezt bizonyítja nézetem szerint e tényállás megvalósítási magatartásainak törvényi exemplifikációja, hiszen nyilvánvalóan nehéz elképzelni például a munkavállaló munkáltatóval szembeni zaklatását.

Ezen a ponton hívom fel a figyelmet a szerző által a 3. cím-ben részletesen kifejtett munkajogi kérdések közül azokra, amelyek elsősorban nem a joggyakorlatot, hanem a jogalkotást érintik. Joggal vetődik fel ugyanis az a legitimációs probléma, miszerint a mindenkor munka törvénykönyvében többször is módosításra került, sőt bizonyos értelemben „megfordult” ezen alapelv – az elv esszenciális tartalmának és törvényi kontextusának változatlanul hagyása mellett –, így kérdés, hogy a kvázi munkavállalói jogvédelmi elv nem szenved-e jogbiztonsági szempontból csorbát ezáltal, hovatovább a már említett törvényi példálózó felsorolás vajon elegendő-e a kívánt jogalkotói cél eléréséhez.¹⁸ E kérdések megválaszolása alapos megfontolást igényel, ugyanakkor a szerző – a 493–495. oldalon – kísérletet tesz a válaszadásra, noha e körben kifejtett – egyébként helytálló és kellően megalapozott – véleménye fragmentáltnak tűnik, és a szerző a vonatkozó fő gondolatokat a III. fejezet, vagyis a munkajogi joggyakorlat elemzése körében fejt ki. Ez alapvetően nem probléma, mindössze e kérdések fontosságára hívom fel ilyen módon a figyelmet.

A releváns, érdemi jogszabályváltozásokat illetően Tercsák álláspontja határozott¹⁹, ami rögtön árnyalja az említett szoros magánjogi kapcsolatot, illetőleg felveti az önálló munkajogi normatétel hatékonyságának problémáját is. Álláspontom szerint önmagában nem a jogszabályváltozás okozhat félreértéseket e területen, hiszen azok – különös tekintettel a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényre (a továbbiakban: Mt.) és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényre (a továbbiakban: Ptk.) – természetes velejárói az általános, jogági szintű reformnak, hanem a változó szabályozások tartalma. Rögtön adódik a kérdés ugyanis, hogy vajon a joggal való visszaélés tilalma tényleg ugyanazzal a jelentéssel bír-e érdemben, mint a rendeltetésszerű joggyakorlás követelménye. Tercsák ezzel kapcsolatosan az 1. cím alapos és nagyon jól megírt dogmatikai és alanyi jogi-fókuszú elemzésével tulajdonképpen megadja a nemleges választ, noha a szabályozás és az elmélet, valamint a bírói jogértelmezés kereteit azért maga is hasonló körben határozza

meg. Fontos továbbá, hogy a joggal való visszaélés tilalmának Mt.-beli megjelenése a Ptk. nyomán a munkajogviszonyban is a passzív magatartás formájában megjelenő kötelezettséget tekint dominánsnak²⁰, ami természetesen szintén alapot ad a szerző által részletesen tárgyalta fogalmi különválasztásnak.

A fentiek megértésben sokat segítenek a jogtörténeti jellegű fejtegetések és a külföldi elméletek és szabályozások bemutatása, elkülönítve a jogdogmatikai és jogelméleti alapokat.²¹ Mindemellett nem lehet szó nélkül elmenni a mellett a dogmatikai tisztaság mellett, amelyet a szerző alaposan és magas színvonalon kimunkált az 1. cím I. és II. részében, ugyanis az ilyen jellegű fogalomelemzés az, amely némi hiányérzetet kelthet bennünk a bizonytalan joggyakorlati alkalmazással kapcsolatosan. Nyilvánvaló, hogy egy jogtudományi munkában, több száz oldalon „könnyebb” átlátható, jól alkalmazható és koherens fogalmi rendszert kimunkálni, mint egy néhány soros törvényi normában, vagy akár egy bírói döntésben, mindazonáltal tanulságos olvasmánynak tartom ezeket az egységeket a hazai – főként munkajogi – szabályváltozások nyomán követői számára. Mindenesetre az elv érvényesülése és érvényesíthetősége kapcsán megemlítené a bizonyítási teher megosztásának kérdésköre is, ugyanis a megfogalmazáson túl a ténylegesen védett jogi tárgy határozza meg a bizonyítás menetét ilyen értelemben, márpedig a szerző elemzéséből is kitűnik, hogy a joggyakorlatban számos nehézség övezi ezt a kérdést. Ezeket kitűnő lényeglátással, egyúttal a megoldási javaslatokra is utalva analizálja Tercsák, ami tovább emeli munkája színvonalát.

Maradva a szűkebben vett munkajogi összefüggések vizsgálatánál, a szerző a másik, fentebb érintett szabályozási dilemma kapcsán is kifejti álláspontját, utalva arra, hogy jogalkotói bizonytalanságról is beszélnünk kell az Mt. 7. § (1) bekezdés második fordulata kapcsán.²² A szerző úgy véli ugyanis, hogy a „nemkívánatos” és „nem lehetséges” kategóriák között oly nagy szakadék tátong, amely alapján a jelenleg hatályos szabályozás kapcsán talán inkább a „lehetséges” irányba kellett volna elmozdulni, ugyanis a példálózó felsorolás veszélyes. Dogmatikailag nehezen védhető az, hogy miért éppen néhány, és miért éppen ezen esetek kerültek be a törvénybe, ugyanakkor az is kérdés, hogy ez a joggyakorlatban mennyiben okoz problémát. Mindenesetre a joggal való visszaélés néhány esetének megemlítése – álláspontom szerint hasonlóan az Mt. 12. § (1) bekezdés második fordulatával kodifikált egyenlő munkáért egyenlő bér elvhez²³ – akár el is vonhatja a jogalkalmazó figyelmét a többi, fel nem sorolt esetről, esetleg a főszabály hatékonyságát nehezebb így felmérni, a „különös” esetek miatt. A problémafelvetés megítélésem szerint nem hipotetikus, ugyanis ahogyan a joggal való visszaélés tilalmának megfogalmazása általánosságban, úgy ezek az esetek is visszaköszönnek a gyakorlatban.

A fenti dilemmákra – amelyek tehát csak kiragadott példák Tercsák műve alapján a szabályozási-koncepcionális kérdé-

¹⁶ Tercsák az alábbi felosztást használja a munkajogi fogalommagyarázathoz: diszkrecionális jogok gyakorlása, felmondási jog gyakorlása, munkáltatói utasítási jog gyakorlása, a szakszervezeti egyetértési jog gyakorlása és a munkáltató ellenőrzési jogának gyakorlása. Ld. uo. 499–517. o.

¹⁷ PRUGBERGER Tamás – NÁDAS György: *Európai és magyar összehasonlító munka- és közszolgálati jog*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 27. o.

¹⁸ A Munka Törvénykönyvéről szóló T/4786. számú törvényjavaslat miniszteri indokolása, 97–98. o.

¹⁹ TERCsÁK: i. m. 2018. 495–498. o.

²⁰ TERCsÁK Tamás: A joggal való visszaélés. In JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia. A magánjog általános része rovat* (rovatszerkesztő: FÖLDI András), [26], <https://i-joten.hu/szocikk/a-joggal-valo-visszaeles> (2019. január 5.).

²¹ TERCsÁK: i. m. 2018. 31–46. o.

²² Uo. 495–498. o.

²³ A Munka Törvénykönyvéről szóló T/4786. számú törvényjavaslat miniszteri indokolása, 103. o.

sek főként munkajogi jogvitákat érintő köréből – a szerző látványosan és megfelelő elméleti háttérrel, többnyire kelendő határozottsággal reflektál. A monográfia kitűzött céljait a fejezetekben is könnyedén megvalósítja a szerző, ugyanis részben deskriptív, részben komparatív módon összegzi a fennálló jogi helyzetet, identifikálja a releváns jogi anomáliákat, és azoknak potenciális megoldásait kellő alaposággal és igényességgel fejti ki.

3. DOGMATIKAI LETISZTULTSÁG ÉS JOGÉRTELMEZÉSI KOHERENCIA

Noha a fenti cím magát a művet is jellemezhetné, e helyütt azt világítom meg röviden, hogy a szerző munkája túlnyomó részében – konzekvens módon – egy olyan fogalmi struktúrát alkalmaz, amelyet nagyrészt maga alakított ki a mű első nagy gondolati egységében, és amely gyakorlatilag végig is kíséri az egész írást. Ez véleményem szerint azért fontos pozitívuma Tercsák könyvének, mert a téma összetettsége, illetőleg az általa felvázolt joggyakorlati, jogértelmezési nehézségek egyértelműen nehezzé teszik egy koherens szisztéma kidolgozását és követését.

A szerző ugyanakkor könnyedén veszi ezt az akadályt, ugyanis az I. és II. részben gyakorlatilag az alapoktól – lényegében az alanyi jog fogalmától és annak gyakorlási lehetőségeitől elindulva – teremti meg ezt az interpretációs struktúrát, és amelynek keretei között a joggal való visszaélés és annak tilalmának alapkérdéseit valóban holisztikus, de nem túlzóan szerteágazó módon tárgyalja. A kifejtés persze szükségképpen terjedelmes és kiterjedt, de ennek inkább a feldolgozott szakirodalom és joganyag léptéke, és nem egyes részek túlzott részletezése vagy más részek elnagyoltsága az oka.

Tercsák fontos megállapításokat tesz mindvégig a joggal való visszaélés és általában az alanyi jogok gyakorlása koordináta-rendszerében, kitérve azon ellentmondásos jogfel fogásra, amellyel ilyen módon is elkülöníthetők a jogellenes és jogszerűtlen magatartások.²⁴ Egy munkajogi példával élve magam is úgy látom, hogy roppant vékony a határvonal adott esetben a jogszerűtlenség és jogszerűség, vagy ha úgy tetszik, akkor a joggal való visszaélés és a rendeltetésszerűség között, ugyanis abban az esetben, ha a munkáltató nem köteles indokolni a munkaviszony megszüntetését, de aktusának motivációja valóban jogellenes vagy szimplán nem a releváns szabályok szellemével egyező, akkor nehezen lehet helyes döntést hozni a jogviszony-megszüntetés jogellenességét illetően.²⁵

Az ehhez hasonló rendszertani anomáliák kapcsán Tercsák helyesen mutat rá az egyes értelmezési irányzatok erősségeire és gyengeségeire, mint ahogyan az „élő jogi” példák széles tárháza is hasonló következtetések megfogalmazására sarkallja a szerzőt. Itt szükséges megjegyezni, külön öröm, hogy a szerző gyakorló szakemberként olyan megoldásokra és problémákra is tudományos alaposággal hívja fel a figyelmet, amelyek talán túlzottan hipotetikusnak vagy éppen

elhanyagolhatóknak tűnhetnek elsőre egy bírósági eljárás során, elméleti vagy jogalkotási szemszögből. E dualitás egyébként is jellemzi a művet: mind a kellően gördülékeny, szabatos megfogalmazást, mind a tudományos körökben elterjedt többszörösen összetett, bonyolultabb mondat szerkezeteket kellő magabiztossággal alkalmazza a szerző. Márpedig ez a kettősség az olvasmányosság tekintetében a szöveg előnyére válik.

Formai szempontból szintén csak nehezen lehet érdemi kritikával illetni a művet, ugyanis letisztult, áttekinthető, és logikusan felépített írással van dolgunk, ami különösen annak fényében dicséretes, hogy a komplex téma komplex feldolgozása során óhatatlanul is könnyű kisebb hibákat vétetni. Ez alatt például a fejezetek, alfejezetek számát vagy éppen egymáshoz képest értett aránytalanságát, netán indokolatlan ismétléseket értek. Mivel Tercsák már az előszóban tisztázza a főbb szerkezeti és tartalmi kérdéseket, ezért nem esik e hibákba, sőt a monográfia felépítése megerősíti annak mondanivalóját, azaz – ahogyan ez a részletes tartalomjegyzékből is kiderül – gyakorlatilag a bővebb, tartalmasabb, ebben az értelemben fontosabb részek kiemelt helyen szerepelnek szerkezetileg is. Szintén egyértelműen elkülönülnek a szerző következtetéseit, meglátásait tartalmazó egységek is, mint ahogyan a bírói gyakorlat feldolgozása is csak a szükséges mértékben „keveredik” az elméleti jellegű részekkel. Mindez nagyfokú átláthatóságot teremt, és a szerző magas szintű lényeglátásáról tanúskodik, ami a joggal való visszaélés kérdésének ilyen mély és kiterjedt feldolgozásánál külön dicséretes. A szerző jól láthatóan tudatosan építi egymásra a címet, részeket, fejezeteket, és ebből is kitűnik, hogy a magánjogi és munkajogi kérdések némileg elválnak egymástól. Ez természetszerűleg nem kizárólag szerkesztési szinten, hanem tartalmilag is megállapítható, de mivel a munkajogi elemzés jelentős részének is a polgári jogi megközelítés adja az alapját, ezért a szerző visszautalásai, összekötései – akár fejezetek, akár alfejezetek között – egyértelműen pozitívak és célravezetők.

A mű olvasása során megfigyelhető, hogy az előszóban egyébként egyértelműen felvázolt és valóban logikusan, mintegy pillérekre épülő szerkezet némileg megtörni látszik akkor, amikor az első cím – A joggal való visszaélés – három részre, illetve további fejezetekre tagolódik, miközben ilyen tagolással a másik két cím esetében nem találkozhatunk. Ezt nem tartom zavarónak, ugyanakkor ez vizuálisan is kiemeli azt, hogy az első nagyobb gondolati egység egy önálló tudományos művet jelöl, amely egyébként lényegében önmagában is megjelenhetett volna annak színvonalát tekintve. Ugyanakkor ez a szerkezeti észrevétel nem feltétlenül a tagolás módjának, hanem inkább az arányok problematikájának szól, ugyanis a második cím bevezetése a 377. oldalon kezdődik, vagyis a mű kétharmada az első, alapozó jellegű, döntően elméleti megközelítésű címben olvasható, míg ehhez képest a már érintett harmadik cím terjedelme 60 oldal. A közbeékelt, egyébként kifejezetten értékes és eredeti második cím megfelelő hidat képez a „bevezető” cím és a munkajogi feldolgozás között, azonban talán tovább növelhetné volna a szerző a strukturális koherenciát akkor, ha a megfelelő arányokat az első cím részleges átszerkesztésével (is) elősegíti. Bár a szerző az előszóban megfelelő indokát adja annak, hogy a bírói gyakorlat elemzését miért kell kettéválasztani, mégis úgy tűnik, hogy a 293. oldalon kezdődő gondolati egység va-

²⁴ TERCSÁK: i. m. 2018. 125–292. o.

²⁵ Ld. pl. a recenzált műben is idézett EBH 2011.2337., EBH 2010.2255. és BH 2010.257. számú kúriai döntéseket.

lójában a 484. oldalig tart, ami szintén tekintélyt parancsoló terjedelem egy oly lényeges kérdés, mint a releváns joggyakorlat feldolgozásához. Mindenesetre az elméleti és a gyakorlati részek így is megfelelően elkülönülnek egymástól, így ezt sem kritikaként, pusztán jobbító szándékú észrevételként említem meg.

Szintén ötletként vetem fel, hogy a munkajogi rész bővíthető lehetne egy későbbi, újabb mű kiadásához, ugyanis bár a szerzőnek e tárgykörben jelent már meg önálló, hosszabb munkája²⁶, mégis úgy gondolom, hogy ez a cím több irányban is folytatható lenne. Egyik oldalról érdemes lenne a szerző által természetes és hatékony módon alkalmazott komparatistika módszerével erőteljesebben hangsúlyozni a tisztán magánjogi működési elvek és dogmatika, valamint a munkajogi szabályozás bírói gyakorlata közötti differenciákat. Álláspontom szerint ennek azért lehet jelentősége, mert bár – ahogyan erre már többször utaltam – az Mt.-beli szabályok *mutatis mutandis* a magánjogi elvekre épülnek, de azok alkalmazásában és értelmezésében mégis találunk alapvető differenciákat, sőt, ha tovább gondoljuk a munkajogi jellegzetességeket, akkor a munkaviszony megszűntetése tekintetében újabb kereszttűthöz érünk.²⁷ Másként fogalmazva: a hasonlóságok hangsúlyozása mellett e vonatkozásban a munkajogi sajátosságok kifejtése is indokolt lenne, legalább parciálisan, ami egyébként organikusán illeszkedne a kimerítő jellegű magánjogi szemléletű feldolgozáshoz.

Ugyanilyen irány lehet az egyenlő bánásmód elvének köré, amelynek bár dogmatikai kapcsolata a joggal való visszaélés tilalmának alapelvével megkérdőjelezhető, mégis szoros összefüggést látunk a kettő között.²⁸ Bár nézetem szerint a két általános magatartási követelmény rendszertanilag is elkülönül egymástól – hiszen az egyik esetében egy formálisan jogszerű, de jogellenes eredményre vezető, míg a másik esetében egy *ex lege* jogsértő, abszolút jogellenes magatartásról beszélünk –, a kettő kapcsolódása talán éppen a joggal való visszaélés munkajogi értelmezésének nehézségei miatt látványos. Ez alatt azt értem, hogy mivel az esetek jelentős részében, egy esetleges vélt vagy valós munkáltatói jogsértés kapcsán párhuzamosan hivatkozik a felperes e két szabály megsértésére, lényegében legalább kényszerből összefonódik a két elv interpretációja, és erre nézve a kúriai joggyakorlat-elemzés is érdemi megállapításokat tartalmaz.²⁹ Minde mellett az eltérő bizonyítási szabályok, a védett tulajdonság megléte vagy hiánya, illetőleg az adott munkáltatói aktus

jellege egyaránt megkülönbözteti ezen elveket, és éppen a munkajogviszony már többször citált, sajátos, a magánjogi jogviszonyoktól némileg eltérő szellemisége az, amely miatt ennek jelentősége lehet a Tercsák művében kifejtettekhez kapcsolódóan.

Inkább elméleti felvetés, és az első címben felvázolthoz hasonló szellemiségű jogértelmezés kapcsán dogmatikai alapon lehet érdemes azzal a kérdéssel is foglalkozni a jövőben, hogy a munkajogon belül, azaz kifejezetten az Mt. 7. §-a alapján értett joggal való visszaélés tilalmának van-e saját, a klasszikus polgári jogi jogfelfogástól egyértelműen elkülöníthető dogmatikája. E kérdésre álláspontom szerint – segítségül hívva a recenzált könyvet – nemleges választ kell adni, ugyanis egyik oldalról a munkajogi szabályok számos módosítása generálta jogértelmezési bizonytalanság, másik oldalról az elv tisztán kimutathatóan magánjogi esszenciája nem feltételez ilyen jellegű fogalmi elválasztást, ami azonban persze nem jelenti azt, hogy – akár bírói döntésekből kiindulva – ne lenne ilyen. Ennek megtalálása azért lehet fontos, mert Tercsák monográfiájából egyértelműen kitűnik, hogy a tisztán polgári jogi megoldások munkajogi alkalmazhatósága – alapelvi szinten is – nehézkes és komplikált, abban az értelemben legalábbis, hogy a gazdag bírói és jogirodalmi magyarázat némi hiányérzetet kelt bennünk az Mt. idézett szabálya kapcsán. Ez természetesen nem a szerző hibája, ugyanis e hiányérzet nem a könyvben, hanem általánosságban, jogértelmezési és jogalkalmazási szinten érhető tetten, de egy, a jelen monográfiához hasonló mélysgű és színvonalú elemzéssel akár ezt a témakört is érdemes lenne megtámasztani.

Kapcsolódva az előzőekhez, felvethető továbbá, hogy a munkajogi tárgyú, releváns bírói gyakorlat átfogó vizsgálata milyen eredményekre vezetne. Bár a szerző a munkajogi tárgykörön belül is számos ítéletet elemez, és von le azokból helytálló következtetéseket, mégis érdekesnek tartom abba belegondolni, hogy egy, az I. Részhez vagy a második címhez hasonló analízissel milyen további eredményeket lehetne elérni. Mivel a könyv fókuszja nem a munkajogi szabályozás és gyakorlat elemzésén van – és ezt bizonyítják a terjedelmi arányok is –, ezért ezt hiba lenne számonkérni a szerzőn, mégis úgy vélem, hogy a munkajogi elemzés további irányai könnyen kijelölhetők.

A mű egyik fő érdemét tehát, vagyis annak dogmatikai letisztultságát, szükségtelen külön is méltatni, ugyanis az eddigiek során igyekeztem ezt hangsúlyozni, azonban mindenképpen ki kell emelni két további tényezőt. Egyik oldalról ugyanis Tercsák olyan alapos, egyben lényegre törő és transzparens fogalmi rendszert alkotott meg könyvében a joggal való visszaélés tilalmával kapcsolatosan általában és annak fogalmi összetevőit tekintve, ami gyakorlatilag egyedülálló a magyar jogirodalomban. Ez a továbbiakban állandó hivatkozási alapot, és akár egy, a jelenlegihez képest továbbfejlesztett jogfelfogást is eredményezhet. A másik kiemelendő

... Tercsák olyan alapos, egyben lényegre törő és transzparens fogalmi rendszert alkotott meg könyvében a joggal való visszaélés tilalmával kapcsolatosan általában és annak fogalmi összetevőit tekintve, ami gyakorlatilag egyedülálló a magyar jogirodalomban.

²⁶ TERCSÁK Tamás: *A joggal való visszaélés a munkajogban*. Pécsi Munkajogi Közlemények Tanulmányok, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2015.

²⁷ PETROVICS Zoltán: *A biztonság árnyékában. A munkajogviszony megszűntetésével szembeni védelem alapkérdései*. Egyetemi doktori (PhD) értekezés, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, a sikeres védés éve: 2016. 13., 15., 148., 218., 224. és 230. o.

²⁸ HALMOS: i. m. 615–619. o.

²⁹ *A joggal való visszaélés tilalmának ítélkezési gyakorlata. A joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló jelentése*. Kúria, http://www.lb.hu/sites/default/files/joggyak/a_joggal_valo_visszaeles_-_joggyakorlat_elemzo_csoport_vegso.pdf (2019. január 3.), 2016. 5., 15., 24., 28., 36–37., 41., 52. és 55. o. és *Az egyenlő bánásmód követelményének megsértésével kapcsolatos munkaügyi bírósági gyakorlat. Összefoglaló vélemény*. Kúria, http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemenyo_-_egyenlo_banasmod.pdf (2019. január 3.), 2017. 48–49. o.

pozitívum szintén már a mű első címében látszik, miszerint az alanyi jog és annak érvényesíthetősége kapcsán újszerű, dogmatikailag mégis a magánjogi tradíciókat követő jogértelmezést fejt ki a szerző, ami a későbbiekben – a könyvben és feltételezhetően a könyv utóéletében egyaránt – szintén innovatív eredményként jelenik meg, ugyanis a joggyakorlat-elemzésnek is új fegyvert ad a kezébe, egyúttal egységes szerkezetbe foglalja a saját maga által analizált bírói döntéseket is. Fontos, hogy a szálak így érnek össze, ugyanis a dogmatikai felfogás nem önmagáért való, vagy nem kizárólag történeti kontextusban értelmezhető, hanem épp ellenkezőleg, annak érdemi hatása van a könyvben kifejtett gyakorlati kérdésekre, és persze az aktuális jogértelmezésre is hatnia kell. Ez a fogalmi letisztultság átragad a munkajogi kérdésekre is, és – ahogyan erre már utaltam – a munka ilyen formában, e stabil alapokon bátran folytatható lenne.

Bár nem érinti közvetlenül a mű témáját, mégis érdemes egy másik aspektuson is elgondolkodni tudományos és gyakorlati szempontból egyaránt. Név szerint arról, hogy vajon a visszaélésszerű – rendeltetéssellenes – magatartások körében értelmezett jogsértés mennyiben kapcsolható össze dogmatikailag az érvénytelenség körében értett semmisségi okokkal. Konkrétabban, távolabbi kapcsolattal, de idézhető ezen a ponton a nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközés problematikája, de a munkaviszonyra vonatkozó szabály megkerülésével létrejövő megállapodás is.³⁰ Azért kifejezetten a munkajogi kérdéseket helyezem előtérbe most, mert – ahogyan már említettem – Tercsák munkája lényegében kimerítő jelleggel dolgozza fel a polgári jogi oldalt, így a mozgástér – például egy további feldolgozásra – egyértelműen a munkajogi oldalon van. Természetesen nem vonható egyértelmű párhuzam az említett magatartásformák között, azonban általánosságban megfigyelhető, hogy sokszor nem egyértelmű, hogy egy esetleges munkáltatói aktus melyik alapelvet sértheti meg. Ehhez kapcsolódóan felvethető a méltányos mérlegelés egyébként is meglehetősen komplex követelménye³¹, ugyanis az ezen alapelvet sértő (munkáltatói) magatartások kivétel nélkül képezhetik a joggal való visszaélés tárgyát is, ami természetesen a Tercsák által kimunkált egyértelmű, tiszta jogdogmatikai rendszerben elválasztható lenne egymástól. *Analogia legisszettel* élve vetem fel, hogy a jogszabály megkerülésével létrejövő megállapodás lényegében visszaélésszerű magatartásra (is) enged következtetni, mint ahogyan a jóerkölcsbe ütközés és a joggal való visszaélés semmisség kapcsán realizálódó összefüggése is szembetűnő.³² Ráadásul mivel a semmisség kapcsán a nem létező és létre nem jövő munkaszerződés problematikája³³ szintén visszavezethető egy fokig a nem rendeltetésszerű joggyakorlásra, érdemes vizsgálni e fogalmak – egyébként nem túl éles – határvonalait is, természet-

szerűleg a joggal való visszaélést megvalósító magatartások koordináta-rendszerében. Nem feledkezhetünk el a jóhiszeműség és tisztesség generális zsinórmértékéről sem, amely alapvető elvárások szintén – tipikusan – a munkáltató munkavállaló feletti hatalmát korlátozva sok esetben azonos funkciót töltenek be a joggal való visszaélés tilalmával.³⁴ Mindenesetre az tisztán látszik a munkajogi alapvető szabályozás logikájából, hogy a munkavállalói jog- és érdekvédelem érdekében előtérbe helyezett jogalkotási funkcionalitás egyik legfontosabb eszköztárát az említett alapelvek képezik, amelyek között tehát centrális szerepe van a joggal való visszaélés tilalmának, de természetesen további dogmatikai és elméleti összefüggések is feltárhatók közöttük.

Az Mt. szerint értett joggal való visszaélés tilalma nem titkoltan polgári jogi inspirációjú³⁵, ami nem hiányossága, inkább sajátossága a munkajogi alapvető rendszernek. Erre tekintettel a dogmatikai alapok valóban könnyen beazonosíthatók, mindazonáltal bizonyos útvesztőket is rejtenek a következőkre tekintettel. A példálózó felsoroláson keresztül világossá válik, hogy a szabályozás motivációja – annak ellenére, hogy természetsszerűleg az a munkaviszony valamennyi alanyát terheli – a munkáltató és munkavállaló jogi pozíciójának aszimmetriájából eredő potenciális veszélyek kivédése, megelőzése alapvető szintű legiszlatorius eszközzel, elsődlegesen tehát a munkavállaló érdekében. Felvethető a kérdés – részben Tercsák nyomán –, hogy vajon a jogalkotó a védeni kívánt jogi tárgyat megfelelően védelmezi-e az Mt.-beli példálózó felsorolással, és ezt a szerző érdemben és részletesen tárgyalja is. Ugyanakkor kérdés, hogy a joggal való visszaélés „általános” tényállása milyen viszonyban áll ezen esetkörökkel, illetőleg hogy annak keretszabályi jellegű hatékonysága milyen fokú. Az Mt. indokolása maga is kitér e kettősségre³⁶, azonban nézetem szerint dogmatikailag – elsősorban a többi alapelvvel való szoros összefüggés okán – mindenképpen számolnunk kell a joggal való visszaélés általános megsértésének lehetőségével, és talán éppen ezen a ponton lenne indokolt a szerzőnek a jövőben a vonatkozó munkajogi dogmatika hasonlóan részletes kidolgozása is. Az említett felsorolás nem konkretizálja a joggal való visszaélés általános, munkaviszonyra vonatkozó szabály jellegét³⁷, vagyis kérdés, hogy a legál definíció és/vagy egy exemplifikatív felsorolás hiánya nem jelent-e jogértelmezési nehézséget. Erre azért kell különös figyelemmel lennünk, mert mivel a munkaviszonyban történő egyoldalú teljesítmémg meghatározás, bár nem korlátlan, de alapvető joga a munkáltatónak, ezért hierarchizált pozíciójából adódóan gyakrabban is kerül olyan helyzetbe, mint a munkavállaló, hogy a visszaélésszerű joggyakorlás veszélye látható közelségbe kerüljön.

Mindent egybevetve nézetem szerint Tercsák kellő érzékenységgel és megfelelő arányérzékkel tapintott rá arra, hogy a joggal való visszaélés tilalmának átfogó elemzése nem lehetséges a fogalmi-dogmatikai alapvetés nélkül, márpedig annak keretei között szükségképpen háttérbe kerülnek a munkajogi kérdések. Mindemellett a munkajogi vonatkoz-

³⁰ Mt. 27. § (1) bekezdés.

³¹ A Munka Törvénykönyvéről szóló T/4786. számú törvényjavaslat miniszteri indokolása, 97. o.

³² KARDKOVÁCS Kolos (szerk.), KOZMA Anna – LŐRINCZ György – PÁL Lajos – PETHŐ Róbert: *A Munka Törvénykönyvének magyarázata*. HVG-ORAC, Budapest, 2016. 94–95. o.

³³ PÁL Lajos: A munka értéke, avagy a szőlőmunkás egy dénárja. In: BAN-KÓ Zoltán – BERKE Gyula – TÁLNÉ MOLNÁR Erika (szerk.): *Quid Juris? Ünnepeket a Munkaügyi Bírak országos Egyesülete megalakulásának 20. évfordulójára*. Kúria, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Munkaügyi Bírak Országos Egyesülete, Budapest–Pécs, 2018. 336–337. és 340–342. o.

³⁴ BERKE Gyula – KISS György (szerk.): *Kommentár a munka törvénykönyvéhez: kommentár a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 48–49. o.

³⁵ TERCsÁK: i. m. 2018. 496–497. o.

³⁶ T/4786. számú törvényjavaslat miniszteri indokolása, 98. o.

³⁷ BERKE-KISS (szerk.): i. m. 49. o.

sok kapcsán megfogalmazottakat helytállónak és előremutatónak tartom, és további, tudományos értékű vizsgálatra ösztönzőnek a tekintetben is, hogy vajon az a specialitás, amit az Mt. szabálya alapján evidensnek tartunk, mire vezethető vissza, és milyen következményekkel jár. Nyilvánvaló, hogy az Mt. és a Ptk. közeli „rokonsága”³⁸ e kérdést döntően meghatározza, de nézetem szerint a munkaviszonnyal összefüggésben értelmezett joggal való visszaélés tilalmát önállóan, kifejezetten a munkaviszony sajátos, munkáltatói hatalmon nyugvó szerkezetét is alapul véve, a Tercsák által megtettekhez hasonlóan alapos dogmatikai-alanyi jogi elemzésnek lehetne alávetni. Álláspontom szerint – egyetértve Tercsákkal – természetesen nem azonosak a jogértelmezés irányai e két területen, de talán annyira nem is eltérőek, hogy a közös gyökerektől el lehessen tekinteni, ez pedig nem is célja az elemzésnek. Erre tekintettel látnám értelmét a munkajogi rész bővebb kidolgozásának, és ezért is gondolom ezt egy élő, releváns tudományos és gyakorlati problémakörnek egyaránt.

Külön kell megemlítenem a szerző stílusát, a mű nyelvezetét. Ahogyan erről már röviden szóltam, e tekintetben is csak a méltatás hangján tudok szólni, ugyanis olvasmányos és egyszerre kellően tudományos, és mégis, a tudományban kevésbé elmélyülők számára is érthető szövegezésű. Laikusok számára talán kevésbé, de ez a mély, többrétegű jogtudományi munkák esetében többnyire így van. A szerző mondataiból kitűnik a választott téma iránti elköteleződése és tisztelete, mint ahogyan az a szignifikáns determináció is, hogy elsőként dolgozza fel ilyen alapossággal és részletességgel a joggal való visszaélés témáját, ami a rengeteg utalás, hivatkozás és közbeékelte magyarázat által csak még teljesebb képet ad Tercsák jogtudományi és joggyakorlati fókuszú kutatómunkájáról. A szerző egyszerre teremt bonyolult, bár tudományos alapokon átlátható szövegkörnyezetet az amúgy sem könnyű témával, és egyszerre ragaszkodik a pragmatikus megközelítéshez, nyelvezethez, ami szintén értékessé és különlegessé teszi könyvét. Ahogyan erre már utaltam: a téma iránt érdeklődő közönséget ténylegesen megszólítja Tercsák, és jól láthatóan szándékosan lép ki a jogtudomány, vagy éppen a joggyakorlati megközelítés komfortzónájából, így létrehozva egy értékes és újszerű megközelítést.

4. ZÁRÓ GONDOLATOK

Talán fölösleges külön is méltatni Tercsák Tamás elemzett munkáját, ugyanis az előző oldalakon ezt sporadikusan ugyan, de már megtettem, azonban ezt recenzión végén,

egyfajta összegzéseképpen mégis szükségesnek tartom. A művet egyértelműen hiánypótlónak, egyben oly mértékben ambíciózusnak tartom, ami az átlag fölé emeli, sőt, a feldolgozott témában a leginkább irányadó szakirodalmak közé kell sorolnunk. Nem kérdés, hogy jogalkotó, jogalkalmazó, jogkereső, jogtudós, azaz összességében bárki, aki e téma iránt érdeklődik, vagy ezzel dolgozik, az elvvel kapcsolatosan akár a törzsszövegben, akár hivatkozási szinten szinte mindent megtalál, ami szükséges. Személyes véleményem, hogy a mű esetleges jövőbeli továbbfejlesztése során, vagy akár a szerző önálló publikációs tevékenységében, érdemes lehet egy munkajogi szempontú alfejezetben vagy bármilyen rövidebb részben megjeleníteni az egyenlő bánásmód elvét is, ugyanis mivel azzal sokszor egyszerre kerül hivatkozásra és ezáltal elemzésre a joggal való visszaélés tilalma, a kettő közötti dogmatikai és jogalkalmazási distinkció feltárása még fontos adaléka lehetne egy ilyen munkának.

Ez azonban nem hiányosság vagy kritika, csupán olyan ötlet, amelyet a szerző meg tud fontolni a továbbiakban. A művel kapcsolatosan valódi kritikai észrevétel nehezen tehető, hiszen, ahogyan fentebb is utaltam rá, Tercsák legalább olyan színvonalon és legalább olyan lelkesedéssel teljesítette a maga számára kitűzött feladatot, mint amilyen monumentális maga a feldolgozott témakör. A struktúra, az irodalmi bázis, a következtetések önálló, tudományos volta, a mű naprakészsége, stílusa, letisztultsága tekintetében is csak pozitívan tudok nyilatkozni, ami alapján minden szakmabelinek és érdeklődőnek csak javasolni tudom Tercsák Tamás könyvének elolvasását. A műnek különös érdeme, hogy elméleti, gyakorlati és szabályozási szempontokat vesz górcső alá, és ha az arányok néhol fel is borulnak – különösen a 3. címbe –, a szerző ezt a három szempontot magas színvonalon, nemzetközi és jogtörténeti színezettel szintetizálva tárja olvasmányos, mégis tudományos módon az olvasóközönség elé.

A könyv ajánlójában Vékás Lajos akadémikus úr a monográfiát melegen ajánlja a „...hivatásukat igényesen gyakorolni kívánó magyar jogászoknak”, jómagam pedig – teljes mértékben egyetértve az ajánlással – azt teszem hozzá, hogy Tercsák Tamás a műben materializálódó tudományos igényessége és alapossága egyaránt iránymutatásul szolgálhat mindannyiunk számára a problémás, nehéz, komplex jogterületek, jogintézmények megértése és feldolgozása során.

... Tercsák Tamás a műben materializálódó tudományos igényessége és alapossága egyaránt iránymutatásul szolgálhat mindannyiunk számára a problémás, nehéz, komplex jogterületek, jogintézmények megértése és feldolgozása során.

³⁸ Kiss György: Foglalkoztatás gazdasági válság idején. A munkajogban rejlő lehetőségek a munkajogviszony tartalmának alakítására (jogdogmatikai alapok és jogpolitikai indokok). *Állam- és Jogtudomány*, 2014. 1. szám, 58–64. o.